

Anotace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva

Rozsudek ze dne 4. srpna 2020 ve věci č. 48756/14 – *Tërshana proti Albánii*

Senát druhé sekce Soudu na jedné straně jednomyslně rozhodl, že došlo k porušení práva stěžovatelky na život dle článku 2 Úmluvy v procesní složce tím, že orgány činné v trestním řízení neprovedly účinné vyšetřování kyselinového útoku neznámého pachatele na stěžovatelku, zejména neidentifikovaly druh žíraviny a nezajistily dostatečnou účast stěžovatelky na trestním řízení. Na druhé straně však Soud konstatoval, že nedošlo k porušení práva stěžovatelky na život dle článku 2 Úmluvy v jeho hmotněprávní složce.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatelka utrpěla v roce 2009 vážná zranění v důsledku útoku kyselinou ze strany neznámého pachatele a byla převezena do nemocnice. V případě absence specializované lékařské péče by byl její život v ohrožení. Trestní řízení bylo zahájeno v den útoku. Stěžovatelka uvedla, že útočník byl maskovaný, ale za útokem mohl stát její bývalý manžel, který na ní v minulosti páchal domácí násilí, vyhrožoval jí a vnímal úkorně rozvod manželství. Státní zástupce kromě svědeckých výpovědí, včetně výpovědi bývalého manžela, nechal zajistit řadu dalších důkazů. Žádný ze zajištěných důkazů nevedl k identifikaci pachatele a nepovedlo se prokázat hypotézu, že na stěžovatelku zaútočil její bývalý manžel. Nebyl zjištěn ani druh kyseliny použité při útoku, neboť ani jeden z dožádaných ústavů neměl potřebné vybavení nebo kvalifikaci k tomu, aby mohl vypracovat požadovaný znalecký posudek. V roce 2010 bylo trestní řízení přerušeno a věc byla vrácena polici k došetření. O přerušení ani o průběhu řízení nebyla stěžovatelka informována. V letech 2012 až 2014 dostávala stěžovatelka rozporuplné informace o tom, zda vyšetřování pokračuje, či nikoli. Až v lednu 2014 obdržela informaci o tom, že trestní řízení bylo zastaveno z důvodu nemožnosti identifikace pachatele.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

Stěžovatelka namítala, že vnitrostátní orgány nepodnikly všechny potřebné kroky k tomu, aby ochránily její právo na život, jakož i to, že vláda nedostála svému pozitivnímu závazku provést účinné vyšetřování.

A. K PŘIJATELNOSTI

Soud se neztotožnil s námitkou vlády, že v projednávané věci nelze použít článek 2 Úmluvy, neboť stěžovatelčina zranění nebyla způsobena státními orgány, nýbrž soukromou osobou (*Yotova proti Bulharsku*, č. 43606/04, rozsudek ze dne 23. října 2012, § 68). Soud rovněž poznamenal, že článek 2 Úmluvy může dopadat i na případy, kdy osoba nezemře, ale utrpí „toliko“ život ohrožující zranění (*Nicolae Virgiliu Tănase proti Rumunsku*, č. 41720/13, rozsudek velkého senátu ze dne 25. června 2019, § 140). Soud dále konstatoval, že stížnost byla podána v šestiměsíční lhůtě, neboť stěžovatelka se o zastavení trestního řízení z důvodu nemožnosti identifikace pachatele s jistotou dozvěděla až v lednu 2014, přičemž stížnost podala v červnu 2014. Konečně Soud odmítl námitku vlády, že stěžovatelka nevyčerpala všechny vnitrostátní prostředky nápravy, neboť nepodala žalobu na náhradu újmy a stížnost proti rozhodnutí státního zástupce o přerušení trestního řízení. Nejednalo se o účinné prostředky nápravy, jelikož stěžovatelka neznala původce zranění a nebylo zřejmé, proti komu měla žalobu podat, a trestní řád jí neumožňoval podat stížnost proti rozhodnutí státního zástupce.

B. K ODŮVODNĚNOSTI

a) Hmotněprávní složka

Soud nejprve zkoumal, zda došlo k porušení článku 2 Úmluvy v jeho hmotněprávní složce. Připomněl, že z uvedeného ustanovení plynou pro státy také pozitivní závazky, včetně povinnosti přijmout

preventivní ochranná opatření na ochranu osoby, jejíž život může být ohrožen v důsledku trestního jednání jiné osoby (*Fernandes de Oliveira proti Portugalsku*, č. 78103/14, rozsudek velkého senátu ze dne 31. ledna 2019, § 108). S ohledem na nepředvídatelnost lidského chování a provozní volby, které musí být činěny s ohledem na zdroje a priority, však není možné tuto povinnost vykládat takovým způsobem, aby na vnitrostátní orgány kladla nemožné či nepřiměřené břemeno. Takové pozitivní závazky vznikají pouze tehdy, pokud státní orgány věděly nebo měly vědět o existenci skutečného a bezprostředního nebezpečí pro život konkrétního jednotlivce ze strany třetích osob. V kladném případě pak Soud zkoumá, zda stát přijal opatření v rámci svých pravomocí, od kterých, souzeno rozumně, se dalo očekávat, že zabrání danému nebezpečí (tamtéž, § 110).

Soud konstatoval, že stěžovatelka byla obětí závažného útoku kyselinou spáchaného neznámým útočníkem. V rozhodné době existoval účinný právní rámec týkající se trestných činů proti životu a zdraví. Stěžovatelka nicméně o domácím násilí (a tedy riziku pro její život), které na ní údajně páchal její bývalý manžel, informovala vnitrostátní orgány až po kyselinovém útoku. Vnitrostátním orgánům tak nevznikl pozitivní závazek přijmout opatření za účelem ochrany života stěžovatelky (srov. *Osman proti Spojenému království*, č. 23452/94, rozsudek velkého senátu ze dne 28. října 1998; *Civek proti Turecku*, č. 55354/11, rozsudek ze dne 23. února 2016). Soud proto rozhodl, že nedošlo k porušení článku 2 Úmluvy v jeho hmotněprávní složce.

b) Procesní složka

Následně Soud posuzoval, zda došlo k porušení článku 2 Úmluvy v jeho procesní složce. Soud připomněl, že stát má povinnost provést účinné vyšetřování, existuje-li podezření, že osoba utrpěla zranění za podezřelých okolností, přičemž vyšetřování musí umožňovat odhalit příčinu zranění a případně zjistit pachatele (*Mustafa Tunç a Fecire Tunç proti Turecku*, č. 24014/05, rozsudek velkého senátu ze dne 14. dubna 2015, § 172). Zvláštní pozornost musí být věnována zejména případům domácího násilí (*Volodina proti Rusku*, č. 41261/17, rozsudek ze dne 9. července 2019, § 92). Vyšetřování současně musí být dostatečně rychlé (*Talpis proti Itálii*, č. 41237/14, rozsudek ze dne 2. března 2017, 106) a musí být zajištěno zapojení oběti nebo její rodiny, a to alespoň v rozsahu nezbytném k ochraně jejich oprávněných zájmů (*Giuliani a Gaggio proti Itálii*, č. 23458/02, rozsudek velkého senátu ze dne 24. března 2011, § 303).

Soud zdůraznil, že dle četných hodnotících zpráv a výzkumů mezinárodních organizací je v Albánii široce rozšířeno a tolerováno násilí na ženách, přičemž pachatelé v drtivé většině případů unikají spravedlnosti. Prostředí beztrestnosti, které v Albánii existovalo i v době útoku na stěžovatelku, poskytovalo živnou půdu pro páchání další trestné činnosti na ženách. Právě z důvodu existence tohoto prostředí beztrestnosti měly orgány činné v trestním řízení povinnost věnovat stěžovatelčinu případu zvláštní pozornost a vynaložit veškerou snahu k nalezení a potrestání pachatele. Taková pečlivost vyšetřovat mj. útok kyselinou, který podle Výboru CEDAW a hodnotících zpráv může být praktikou genderově podmíněného násilí na ženách, je uvedena rovněž v obecných doporučeních CEDAW č. 19 a 35.

V projednávané věci se tak nicméně nestalo, ačkoli útok na stěžovatelku vykazoval charakteristické znaky genderově podmíněného násilí. Orgány činné v trestním řízení sice zajistily celou řadu důkazů, nikdy však neidentifikovaly druh žíraviny, jenž byla použita k útoku, jelikož nezískaly odborný posudek stran chemických a toxikologických vlastností použité žíraviny. Příslušné orgány navíc nedostály své povinnosti umožnit stěžovatelce účastnit se trestního řízení v rozsahu nezbytném k ochraně jejích zájmů. Navzdory opakovaným žádostem se jí nedostalo odpovědi ohledně pokroku v trestním řízení a s ohledem na to, že útočník nebyl identifikován, nemohla uplatnit nárok na náhradu škody. Vyšetřování útoku kyselinou tak nebylo účinné. Došlo tedy k porušení procesní složky článku 2 Úmluvy.